
Intuitivně tvořivý přístup
Davida Zambrana
v taneční tvorbě a pedagogice

Veronika Knytllová

*Intuitively creative approach
of David Zambrano in dance
creation and pedagogy*

Abstract: In this study, I reflect on David Zambrano's Passing Through method and Flying Low technique, which, despite having a major influence on the current form of contemporary dance, have never been described in a structured and systematic way. I reflect on the circumstances of their gradual development, both in the broader context of postmodern dance and from the perspective of the personal story of their creator. I name Zambrano's key insights that help define the communicative possibilities and principles of contemporary dance. In doing so, I draw on my personal experiences as an active participant and active observer of Zambrano's pedagogical and creative approach in contemporary dance, as well as on many conversations with David Zambrano himself, and with his students and followers.

Key words: Postmodern dance, improvisation, soft skills

Pojetí úvah o sobě, o světě a o současném tanci skrze tvůrčí a pedagogické přístupy Davida Zambrana

Současný tanec je jevištní umělecká forma, jejíž podstatou je komunikace mezi diváky a interprety. Interpret navazuje s diváky důvěrný vztah skrze soustředěné, zapojené, bdělé a intuitivně tvořivé komplexní tělo.¹ Dovednost mistrovského provádění jednotlivých pohybových prvků není překážkou, pokud není okleštěna o schopnost komunikace s okolím, koncentrace myslí na důvod a kontext, v němž choreografie a každý jednotlivý pohyb v ní vzniká. Bez toho zůstane pohyb pouhým cvičením, exhibicí sledu po sobě jdoucích prvků. Osobní setkání s Davidem Zambranem a s jeho improvizací metodou *Passing Through* pro mě znamenalo nalezení možnosti plnohodnotného rozvoje těla i myslí tanečníka bez důrazu na dril.

David Zambrano, tvůrce, choreograf, interpret současného tance, pedagog a improvizátor, narozený v roce 1959 ve venezuelském Caracasu, jenž aktuálně žije a umělecky působí v belgickém Bruselu, v našem rozhovoru definoval cíl metody *Passing Through* těmito slovy: „Cílem *Passing Through* je komunikace. Vzájemné naslouchání, snaha společně se rozvíjet. Je to dialog, během kterého se jedinec rozpustí ve skupině a skupina se stane jedním společným celkem.“²

Síla této myšlenky pro mě spočívá v tom, že vývoj celku závisí na vývoji každého jeho jednotlivého člena. Jednotlivec však vynikne jen v případě, že všichni dodržují společná pravidla. Principy a zákonitosti, které se v metodě *Passing Through* uskutečňují skrze přímou fyzickou akci, je možné vztahovat snad ke všem oblastem lidského života, zobecňovat je. Uplatňují se jako funkční způsob uvažování o sobě i o světě, který může zdravě a citlivě rozvíjet jakoukoli sociální skupinu i každého jejího člena. Rozvíjí kritické a analytické myšlení, posiluje kreativitu, spolupráci, všímavost, akceschopnost, soustředěnost, intuici, a to nejen v tanci, ale jednoduše v životě vůbec.

Pojmy metoda, metodika, cvičení, technika a disciplína v souvislosti s uměleckým přístupem Davida Zambrana

Metoda

Pojem metoda pochází z řeckého „methodos“ – sledování, bádání, poznání. Všeobecná encyklopedie *Universum*³ vymezuje pojem metoda jako „každý plánovitě užitý postup, který slouží k dosažení nějakého cíle“. *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*⁴

¹ Pojmem komplexní tělo myslím propojení fyzikality s mentální stránkou lidské osobnosti neboli propojení myšlení a tělesného projevu.

² Veronika Knytllová. *Rozhovor s Davidem Zambranem* [nepublikováno]. Brusel, Tictac Art Centre, 18. 10. 2023.

³ *Všeobecná encyklopedie Universum*. 6. díl/Mb-Op. Praha: Odeon, 2001, s. 80.

⁴ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*. 4. díl/ř-ž. Praha: Nakladatelský dům OP Diderot, 1998, s. 371.

pak význam slova charakterizuje jako „soustavný postup, který v dané oblasti vede k cíli, v ideálním případě nezávisle na schopnostech toho, kdo ho provádí. Souhrn pojmů, nástrojů a pravidel, jež patří k základům každé vědy, popř. i jiných činností“. V této studii používám pro *Passing Through* pojem metoda v souladu s výše citovaným, ostatně stejný používá i sám její autor. Metoda *Passing Through* je tedy souborem konkrétních nástrojů a pravidel (níže je podrobně popisuji), při jejichž dodržení vzniká skupinové taneční dílo okamžité improvizované kompozice, které je vnitřně soudržné, má vnitřní vývoj a směrem k divákům je sdělné. Pohybová technika, kterou lze v rámci *Passing Through* využít, je libovolná. Pestrost obohacuje celek a je vítaná.

Metodika

Pevně daná metodika je naopak něco, co v Zambranově pedagogickém přístupu v tanci nenajdeme. V tomto směru je velice otevřený. Pojem metodika můžeme vymezit jako „teoreticko-praktické schéma určující postup provádění odborné činnosti. Vychází z vědeckého poznání a empirie, přesně vymezuje jednotlivé postupy pro výkon dané činnosti“.⁵ Zambranova metodika podle jeho slov závisí na konkrétní skupině žáků, kterou vede, okolnostech, ve kterých se nachází, a je latentně v neustálém procesu transformace. V našem rozhovoru⁶ Zambrano uvedl, že nejcennější zkušeností v tomto ohledu je možnost učit cizince v jejich zemích původu. Dle jeho slov jsou cesty mimo velká města Severní Ameriky a Evropy pro něj pravděpodobně největší výzvou k redefinici vlastní metodiky. Intuitivně vznikající metodické postupy vedoucí za jiných okolností předvídatelným směrem ke stanovenému cíli tam občas náhle selhávají. Lakmusovým papírkem je humor. Míra porozumění v rovině humoru, jak zjistil, předznamenává a definuje míru porozumění také v rovině těla. Stále ho fascinuje, jak velké množství rozdílných cest může existovat mezi dvěma body, mezi jedním a druhým krokem. David Zambrano nikdy necítil potřebu své metodické postupy teoreticky zaznamenávat. Nechce svou práci chránit ochrannou známkou ani školit a certifikovat vlastní lektory, i přes to, že by mu tento byznys přinesl finanční jistotu. Řídí se heslem *if you love it, share it*, tedy „pokud to miluješ, sdílej to“. Tento výrok u něj běžně slyšíme i v hodinách a na workshopech. Naplňuje ho, když pozoruje, jak se jeho práce šíří světem a obohacuje současný tanec. Považuje to za výraz životaschopnosti jeho odkazu, je na to hrdý. V rozhovoru pro belgický časopis *e-tcetera.be* uvádí: „Jsem rád, když vidím, jak se vlivy mého přístupu znovu objevují u mladých studentů. Když někde učím, vždy říkám: ‚Prosím, nenechte to skončit tady, rozvíjejte to dál.‘“⁷

⁵ *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. 3. díl/m-r.* Praha: Nakladatelský dům OP Diderot, 1997, s. 122.

⁶ Veronika Knytllová. *Rozhovor s Davidem Zambranem* [nepublikováno]. Brusel, Tictac Art Centre, 29. 4. 2023.

⁷ Lene Van Langenhove. „David Zambrano on improvisation and the power of different cultures“ [online]. *E-tcetera.be*. 9. 1. 2015 [cit. 3. 11. 20123]. Dostupné z: <https://e-tcetera.be/david-zambrano-on-improvisation-and-the-power-of-different-cultures/#>.

Technika

Pohybovou technikou můžeme u Zambrana jednoznačně nazvat *Flying Low*, nazývá ji tak i on sám. Okolnosti jejího vzniku popisují níže.

„Slovo technika pochází z řeckého slova ‚techné‘, jehož význam je blízký slovům dovednost, řemeslo, nebo umění. [...] Technika může v češtině znamenat způsob, nebo postup provádění určité činnosti; např. taneční technika, technika barvení, technika mluvení, řemeslné techniky.“⁸

V technice *Flying Low* jde tedy o co nejpřesnější provedení jednotlivých cvičení, která se realizují formou krátkých ustálených pohybových vazeb složených z několika pohybových prvků. Tyto prvky nemají své jedinečné termíny. Označují se běžnými výrazy jako převal, skluz, most atd. V rámci techniky *Flying Low* jde o to hladce propojit jednotlivé pohybové prvky dle principu *gathering–sending*, který rovněž vysvětluji níže, do kompaktního celku, přičemž každého pohybu se vždy účastní celé tělo, je prováděn v maximální rychlosti a je vždy definován skrze spirálu a vztah k podlaze.

Cvičení

Přestože v Zambranově pedagogickém přístupu není metodika pevně daná, po dlouhodobější spolupráci či pravidelných návštěvách jeho jednorázových kratších workshopů se člověk postupně setkává s již známou sadou konkrétních cvičení. Skrze ně začne rozeznávat jeho charakteristický umělecko-pedagogický rukopis. Cvičením zde mám na mysli pohybové zadání, které se opakuje s cílem zdokonalit se v jeho provedení. Mnohé principy prostupují cvičeními napříč jeho pohybovou i kompoziční filozofií ve *Flying Low* i *Passing Through*, jim se věnuji v samostatné kapitole dále. Konkrétní formálně i obsahově ustálená cvičení se jemně proměňují v závislosti na tom, kdo je učí, jak jim rozumí a v případě Zambrana také, jak sám přirozeně stárne a ztrácí dřívější měkkost kloubů. Určit hranici, kdy je dané cvičení ještě součástí techniky *Flying Low* a kdy už ne, ani dle slov samotného jejího autora není snadné. Přesto říká, že *Flying Low* viditelně buď je, nebo není. Hranice jsou však rozostřené, jejich nalezení nenahrává ani fakt, že zde prakticky neexistuje jakákoli pevná terminologie, mnohdy se jedná spíše o jakési ustálené slovní výrazy a spojení v nejrůznějších obměnách.

Disciplína

Až na kratičkě ustálené pohybové vazby v rámci *Flying Low* je veškerý pohyb v Zambranově přístupu uskutečňován skrze okamžitou improvizaci. „Jevištní taneční improvizace

⁸ „Technika“ [online]. *Wikipedie: otevřená encyklopedie*. Poslední aktualizace 10. 5. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Technika>.

je disciplína, není to metoda ani technika,⁹ a pro Zambrana hraje klíčovou roli. Veškerá jeho představení jsou improvizovaná, nikdy si nenacvičuje zpaměti jednotlivé, po sobě jdoucí kroky ani to nevyžaduje od svých spolupracovníků. Používá formu od zcela otevřené improvizace po strukturovanou. Strukturovanější formy volí ve skupinovém tanci, aby se celek nerozpadal a držel pohromadě. Libuje si v improvizacích velké skupiny, která se ve struktuře vzájemně stále mísí. Cílem je vždy sounáležitost a vzájemnost. V sólových improvizovaných choreografiích od počátku do konce zapojuje svou imaginaci a vyjadřuje ji pohybem celého těla všemi směry.

Formování uměleckého přístupu Davida Zambrana v kontextu hnutí postmoderního tance

Pojem postmoderní společnost vzešel z estetického a filozofického diskurzu a označuje směry zpochybnující základní prvky tzv. organizované modernity. Moderní člověk byl za účelem zvyšování efektivity fungování společnosti jako celku, za účelem zrychlování jejího pokroku a zvyšování výkonu zbaven určité části osobních svobod a také určité individuální hodnoty. Příčinou krize moderní společnosti byla přílišná vázanost jednotlivců na systémy moderní společnosti, na hierarchicky uspořádané organizace a také přílišná tíha stávajících konvencí. Postmoderní hnutí v umění změnilo způsob uvažování umělců o tvorbě jako takové, o divácích, o své vlastní roli ve světě. Spočívalo především na pluralitě, heterogenosti přístupů i výkladů světa, na diskontinuitě. Stavělo se kriticky k fungování organizované modernity, k hierarchizaci a vázanosti na systém. Tyto nové myšlenky se začaly projevat v 60. letech 20. století ve všech vrstvách společnosti: oblasti filozofie, psychologie, v sociálních vědách i v umění.

V postmoderním tanci byla zásadní změnou demokratizace procesu tvorby. Umělci se podíleli na výsledném tvaru podle uvážení celé skupiny místo uplatňování svrchované vůle choreografa. Improvizace se stala součástí tvůrčího procesu, a to jak ve formě okamžité kompozice před diváky, tak v rámci pohybových výzkumů, jejichž cílem bylo hledat pro vznikající dílo původní pohybový materiál. Místo důrazu na virtuozitu pohybu, vzrušení a podívanou obrátil tanec pozornost k běžným pohybům každodenního života, v nichž nacházel inspiraci.

Umění začalo podléhat jakési „deauratizaci“, sejmutí exkluzivity jak z procesu tvorby, tak z umělců samotných i z výsledného díla. Postmoderní umělci do svých děl cíleně zapojovali neprofesionální umělce bez tanečního vzdělání. Jeviště a hlediště pojímali jako jeden společný prostor určený ke sdílení, performance se odehrávaly i mimo divadlo, diváci se běžně stávali aktivními účastníky uměleckého procesu s možností nebo přímou pobídkou se do něj aktivně zapojit. Výsledná díla tak mívala formu společných happeningů.

⁹ Michaela Raisová – Bohumíra Eliášová. „Okamžitá kompozice jako svébytná umělecká disciplína“. *ArteActa*. 2023, roč. 9, s. 5. Dostupné také online z: <https://arteacta.cz/pdfs/ara/2023/01/01.pdf>.

Jedním z center postmoderního umění v New Yorku 60. let bylo Judson Dance Theatre. Kolektiv umělců, tanečníků, hudebních skladatelů, výtvarných umělců a filmařů, kteří vystupovali v Judson Memorial Church v Greenwich Village na Manhattanu, představil mezi lety 1962–1964 téměř dvě stě prací. Jeho členové se také samostatně podíleli na performancích a multimediálních uměleckých instalacích, které se v té době odehrávaly všude po městě. Jako experimentátoři odmítali respektovat hranice moderní taneční teorie i praxe. Z oboru tance to byli například Yvonne Rainerová, Steve Paxton, David Gordon, Alex a Deborah Hayovi, Fred Herk, Elaine Summersová, William Davis, Ruth Emersonová a další.

Tanečníci chtěli zpochybnit zásady své vlastní pohybové průpravy založené na drilu klasického baletu a moderních tanečních technik. Jejich cílem bylo vytvořit alternativu k převládajícímu vlivu George Balanchina, Marthy Grahamové i jim věkově bližšího Merce Cunninghama. Tanečnice Yvonne Rainerová, autorka postmoderního prohlášení „No Manifesto“, zapojila každého, kdo o práci projevil zájem, otevřela ho širokému spektru lidí.¹⁰ Inspirací pro tanec v její ikonické choreografii s názvem *Trio A* jí byly pohyby každodenního života. Tvůrci hledali s každým dílem nový inscenační klíč.

O dvacet let později, v roce 1983, kdy čtyřiařicetiletý Venezuelan David Zambrano přijel do New Yorku, byl umělecký étos tohoto hnutí stále živý. Jak říká David Zambrano v našem rozhovoru,¹¹ jeho tvůrčí přístup byl bezesporu významně ovlivněn názorem nepřehlédnutelných uměleckých osobností, s nimiž se v New Yorku během svého pobytu mezi lety 1983–1993 setkal.

Jednou z nich byla tanečnice a choreografka Trisha Brownová, žačka Anny Halprinové a Merce Cunninghama, či tanečník a choreograf Steve Paxton, který vedle Judson Dance Theatre spoluzaložil také známou Grand Union, pojmenoval a začal vyvíjet taneční formu známou dnes jako *Contact Improvisation* (kontaktní improvizace).

Nejvýznamnější inspirací však byla Zambranovi Simone Fortiová, americká tanečnice, choreografka a spisovatelka italského původu, členka Judson Dance Theatre a také žačka Anne Halprinové, jež měla zásadní vliv na celou generaci umělců a podílela se na redefinici tance v poválečné Americe. Jako průkopnice postmoderního tance se označovala za „porušovatelku pravidel“ taneční moderny.

Simone Fortiová sehrála významnou roli především při postupném vývoji metody *Passing Through*. Zambrano se opakovaně účastnil jejích pohybových výzkumů. Během rozcvičky praktikovali pohybovou hru, kterou Fortiová tehdy nazývala *Scramble*. Davida tato „hra“ a náhodné kompozice, které v jejím rámci vznikaly, velmi inspirovaly a staly se jakýmsi hrubým půdorysem pro pozdější vývoj metody *Passing Through*. Zambrano jí v obměnách využívá ve výuce i tvůrčím procesu dodnes.

¹⁰ Yvonne Rainer. „Trio A: Genealogy, Documentation, Notation“. *Dance Research Journal*. 2009, vol. 41, no. 2, s. 12.

¹¹ Veronika Knytllová. *Online rozhovor s Davidem Zambranem* [nepublikováno]. 25. 4. 2021.

Vedle Simone Fortiové ho tak jako celou tehdejší generaci postmoderních umělců významně inspirovala práce tanečníka a choreografa Merce Cunninghama a hudebníka Johna Cage. David Zambrano s Cagem ani s Cunninghamem přímo nikdy nepracoval, ale Cunninghamova choreografická tvorba, především kompoziční postupy s jejich vnitřní geometrickou strukturou, jež společně v úzké spolupráci s Cagem vyvíjeli, k Zambranovi podle jeho slov významně promlouvaly.

Zambrano se opakovaně účastnil také výzkumů u Joan Skinnerové, zakladatelky známé *Skinner Releasing Technique*, zajímal se o Alexandrovu techniku, a to převážně v době, kdy se vážně zranil. Ze všech uvedených zdrojů čerpal podněty pro svou práci. Vedle tanečních umělců Zambrana silně ovlivňovala také hudba, především pop music – Michael Jackson, Tina Turner, Prince, Madonna –, a to nejen hudební, ale především performanční stránka jejich *shows*.

Osobnost Davida Zambrana a okolnosti vzniku techniky *Flying Low*

David Zambrano pracuje formou experimentálního pohybového výzkumu. Je ryze praktickým. Jak mi řekl při jednom z našich rozhovorů:

„Byl bych rád, kdyby se má práce příliš intelektuálně neanalyzovala. Já sám tak nikdy nepřemýšlím. Zásadní je pro mě přímá fyzická akce. Nepíšu si ani poznámky. Nikdy to nedělám. Udělal jsem to jen několikrát ve svém životě na popud některého z mých učitelů, který to ode mne vyžadoval.“¹²

Z mých pozorování ale vyplynulo, že je to pravda jen do určité míry. Od samého počátku své kariéry je vždy ve velmi úzkém kontaktu s profesními spolupracovníky a mnohými žáky. Během svých praktických lekcí bývá iniciátorem mnohých teoretických diskusí. Má rád otevřeně a civilizovaně kritický postoj svých žáků. Společné hledání odpovědí na otázky studentů mu pomáhá ujasnit si vlastní postoje a záměry.

Zambrano pochází z Venezuely, kde se narodil v roce 1959. Nejprve se věnoval studiu přírodních věd a IT. Tanec byl ale pro něj od malička samozřejmou součástí každodenního života. První taneční zkušenosti sbíral spontánně při neformálních latinskoamerických tanečních oslavách a parties. Jemné prvky tohoto pohybového slovníku jsou v jeho projevu stále patrné. Z latinskoamerického společenského tance významně čerpá ve svém osobitém pojetí párového tance, tzv. *Couple Dance*.

Láska k tanci rozhodla, že v roce 1980, v jedenadvaceti letech, ukončil další vzdělávání v oblasti přírodních věd a přes nesouhlas a bez jakékoli podpory rodiny se vydal do USA studovat tanec. Nejprve na univerzitu v Illinois, po třech letech se přesunul

¹² Veronika Knytllová. *Rozhovor s Davidem Zambranem*, 29. 4. 2023. Rozhovor proběhl v bruselském Tictac Art Centre, jehož je Zambrano společně se svým uměleckým i životním partnerem Matem Voorterem spoluzakladatelem.

do New Yorku. Zde se účastnil bohatého kulturního života v Greenwich Village. Zapojil se do experimentálních pohybových výzkumů a projektů okolo Judson Dance Theatre, setkal se s významnými osobnostmi hnutí postmoderního tance. Začal zde také veřejně vystupovat před diváky, improvizovat. Jak uvádí v rozhovoru s Brunem Cavernem: „Nevěděl jsem v té době nic o improvizaci, jednoduše jsem šel na jeviště a bez přípravy začal performovat před diváky. Prostě jsem to miloval.“¹³ Divácká odezva byla velmi kladná, brzy si získal následovníky, kteří se od něj chtěli učit.

Vedle performativního charismatu dominuje v osobnosti Zambrana jeho dar informační transmise, a to velmi živým a nekonvenčním způsobem. Zambranova pedagogická i performativní práce se od počátku odvíjejí v symbiotických křivkách, přičemž klíčovými východisky jsou přímá fyzická zkušenost a důraz na intuici.

V jednom z našich rozhovorů¹⁴ popsal David Zambrano událost z počátku kariéry, která mu pomohla najít osobitý směr. V důsledku extrémně necitlivého používání těla při tanci se mu zhroutily obě nožní klenby. Zranění bylo vážné. Hrozilo, že do konce života bude schopen chůze pouze o berlích. Zambrano však situaci dokázal využít jako příležitost k profesnímu posunu. Neúnavně hledal cestu, jak se hýbat s respektem ke svému tělu, aby opět dosáhl plné funkčnosti obou končetin. V té době do zkušebny, kde vlastním intuitivním způsobem „rehabilitoval“, docházel na příležitostné tréninky neznámý kung-fu mistr již pokročilého věku. Zambrana zaujala ladnost, plynulost a mrštnost v jeho pohybu. Tehdy si prý pomyslel: „Tak takhle, jako on, bych se chtěl jednou taky umět hýbat.“ Tuto příhodu slyším opakovaně v mnohých rozhovorech, kdy je tázán na vznik a vývoj pohybové techniky *Flying Low*.

Po vyléčení zranění začal Zambrano navštěvovat Toma Kocho, učitele a experta na Alexandrovu techniku.¹⁵ Později s ním a dalšími lidmi (například s Alexisem Eupierrem či Jennifer Monsonovou) uskutečnili výzkumný pohybový projekt založený na této terapeutické technice. Aplikoval pohybové vzorce Alexandrových techniky skrze své tělo, dal jim dynamiku a hlavně rychlost, která výslednému pohybu dodala pro Zambrana specifickou *flow*. „Ostatní členové výzkumného týmu jeho postup kriticky reflektovali, ale myšlenky přinesl David Zambrano.“¹⁶

¹³ Bruno Caverna. „Formless Talks with David Zambrano by Bruno Caverna“ [videorozhovor]. *YouTube.com*. 23. 6. 2020 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=4E0thGKcrG4>.

¹⁴ Veronika Knytllová. *Online rozhovor s Davidem Zambranem*, 25. 4. 2021.

¹⁵ Alexandrova technika je terapeutická práce s tělem. Nabízí způsob, jak se cítit lépe a pohybovat se uvolněněji a pohodlněji, v přirozeném souladu s tím, jak je tělo z anatomického hlediska utvořeno. Pomáhá identifikovat a odstraňovat škodlivé pohybové stereotypy vybudované během života. Vytvořil ji F. M. Alexander v 90. letech 19. století.

¹⁶ Rozhovor autorky s Petrem Jaškem, tanečníkem skupiny Les Slovaks, který sleduje Davida Zambrana od počátku své taneční kariéry dodnes. Rozhovor proběhl 15. 9. 2022.

Flying Low,¹⁷ dnes již důkladně propracovaná pohybová technika, je v jeho pojetí součástí kompozičně-improvizační metody *Passing Through*, jež je dalším výsledkem jeho mnohaletých pohybových výzkumů a experimentů. Zatímco *Flying Low* se vztahuje především k samotné technice každého prováděného pohybu, *Passing Through* je systém pravidel sloužících ke kompozici instantně improvizovaného díla určeného divákům. Je způsobem rozvoje performančních kompetencí skrze improvizaci. Oba přístupy dohromady tvoří ucelený koncept, ale lze je od sebe také separovat.

Charakteristika a hlavní znaky metody *Passing Through* a nelineární struktury v tvůrčím i pedagogickém přístupu Davida Zambrana

Žádná z metod/technik Davida Zambrana není nikde dopodrobna strukturovaně popsána. Charakteristickým aspektem jeho přístupu je nelineární perspektiva pohybového rozvoje. Skrze sadu jednoduchých a i velmi různorodým skupinám účastníků (stářím, národností, pohybovou zkušeností) dobře srozumitelných pravidel dochází k definování a postupnému rozvoji a zpřesňování nikoli jednotlivých po sobě jdoucích pohybových prvků ve vazbě, ale pohybových principů v improvizované taneční akci. Klíčovým poznatkem zde tedy není to, jaký pohyb člověk provádí, může se jednat o libovolný pohyb, ale *jak* ho provádí.

Dosud jedinou ucelenou publikací pojednávající o Zambranově uměleckém přístupu je kniha *Volando Bajo*.¹⁸ Její autorkou je Alba Delgadová, profesorka historie společenských věd na univerzitě v Barceloně. Delgadová není taneční teoretička ani aktivní performerka, choreografka či taneční pedagožka. Tanci se věnuje amatérsky. Zambranův přístup, který je otevřen v duchu postmoderní tradice všem, ji však inspiroval v tolika oblastech jejího života, že se rozhodla k vydání knihy. Pracovala na ní bezmála deset let v neustálém kontaktu s Davidem Zambranem i jeho žáky. Pokusila se zachytit ze svého pohledu esenciální odkaz tohoto tvůrce. Proto se nejedná o vědeckou publikaci určenou odborné veřejnosti. Delgadová v knize na první pohled akcentuje hravost a otevřenost každému bez ohledu na předchozí zkušenosti s tancem. Kniha je bohatě ilustrovaná, mnohé ilustrace jsou dílem samotného Davida Zambrana. Principy *Passing Through* zde Delgadová definuje takto:

„Základní princip: tvoříme a učíme se praxí. Základní pohybový vzorec: chůze a zastavení. Chůze znamená přejít z jedné nohy na druhou, z jedné strany na druhou stranu, zevnitř těla vně. Tento vzorec také zahrnuje možnost hry s různými rychlostmi až do běhu, skákání a skluzu po zemi.

¹⁷ Název *Flying Low* vznikl později na některé z lekcí, kdy jeden ze studentů vykřikl: „Davide, to vypadá, jako bys létal! Jako bys létal velmi nízko nad zemí.“ V. Knytllová. Rozhovor s Davidem Zambranem, 18. 10. 2023.

¹⁸ Alba Delgado. *Volando Bajo. Conversaciones con David Zambrano por Alba Delgado*. Bruxelles: Drifosett, 2020. V anglickém překladu vyšlo pod názvem *Flying Low*.

Základní pohybový tvar: spirála, pohybová trajektorie je vždy oblá.¹⁹Základní pravidlo: provádění pohybu skrze sebe („through you“). Základní taneční kroky: může být použit jakýkoli krok, pokud slouží k pohybu jednotlivci i celé skupině. Cílem je společně tvořit a hrát si.²⁰

Principy a pravidla Zambranovy metody/techniky se vzájemně prostupují a mnohdy se uplatňují nejen v improvizaci na tanečním sále, ale i v každodenním životě. Při jejich dodržení získávají improvizované etudy i větší choreografie, jež mají vždy abstraktní improvizovanou formu a vycházejí z postmoderního pojetí kompozičních choreografických postupů, pružnou vnitřní soudržnost, která je dostatečně kompaktní na to, aby mohla směrem k divákům nést jisté sdělení.

Zambrano v tanečním projevu akcentuje kontakt s podlahou (pro podlahu často používá termín *mama Earth*). Pohyb je definován skrze sílu zemské přitažlivosti, vědomé přibližování se, oddalování nebo odtlačování se od země, přičemž trajektorie tohoto pohybu dolů k podlaze a vzhůru do stoje je vždy spirálou. (Především v technice *Flying Low* je pak společným jmenovatelem rychlost, mrštnost, hbitost a přesnost v procházení pohybových patternů, které mnohdy obsahují i akrobatické prvky a účastníci se jich vždy a za všech okolností *celé tělo*.) Z osobní zkušenosti v roli aktivního účastníka i aktivního pozorovatele během opakovaných setkání s metodou *Passing Through* vybírám ze základních principů tyto:

1/ Princip *leading–following*, „vedení–následování“. Oba principy se uskutečňují konstantně, paralelně po celou dobu trvání skupinové improvizované akce. Každý účastník skupinové improvizace je musí mít stále na paměti. Musí být schopen vnímat inspiraci přicházející z okolí a zároveň být srozumitelný v tom, jakou zprávu v podobě vlastní pohybové akce vytváří pro ostatní.

2/ Princip *gathering–sending*, „shromažďování–posílání“. Vedle spirály je u Zambrana základním principem pohybu vůbec. Jde o neustálé pulsování energie směrem k sobě a od sebe, dovnitř a ven, braní a dávání, shromažďování, posílání všemi směry. Zde se metoda *Passing Through* prolíná s technikou *Flying Low*. *Gathering–sending* je elementární princip metody *Passing Through* i techniky *Flying Low*.

3/ Princip *go into the space* nebo také *open the space*, „otevírání“ či „odemykání prostoru“. Tento princip zdůrazňuje důležitost použít k akci skutečně celý možný prostor a nabízet ho také ostatním. Neustále „být na cestě“. Konkrétní místo na těle směřuje konkrétním směrem do prostoru, zbytek těla jde společně s ním.

¹⁹ David Zambrano v našem rozhovoru ze dne 24. 9. 2023 v Bruselu vzpomíná, že v minulosti trval spíše na lineárním pohybu a trajektoriích, avšak díky mnoha nebezpečným střetům a zraněním tanečnicků došlo k přehodnocení tohoto pravidla. Všiml si, že i v přírodě převládají oblé pohybové trajektorie. Proto svůj postoj změnil.

²⁰ Alba Delgado. Volando Bajo. Conversaciones con David Zambrano por Alba Delgado. Bruxelles: Drifosett, 2020. V anglickém překladu vyšlo pod názvem *Flying Low*, s. 16–17.

4/ Princip *take the whole body / whole space with you*. Zambrano nás vybízí, abychom v každém okamžiku „brali celé své tělo, každou jeho buňku, kompaktně s sebou do prostoru“. Abychom společně s tělem brali v naší představě s sebou také vždy celý okolní prostor, svým pohybem ho imaginárně tvarovali. Je to snaha učinit pohyb „hutnějším“. I tento princip propojuje metodu *Passing Through* a techniku *Flying Low*.

5/ Princip *pathways* neboli „cestičky“ navazuje na předchozí principy. Zdůrazňuje konstantní zaměření pozornosti na trajektorie pohybu v prostoru. V *Passing Through* budou vždy oblé.

6/ Princip „pauza“ zdůrazňuje důležitost zastavení, které jednak dává celku rytmus a dále umožňuje odpočinek těla i mozku (performera i diváka), aby postupně vlivem únavy nedocházelo ke ztrátě pozornosti k nahodilému, polovičatému pohybu.

Jednoduchými, ale důmyslnými způsoby dokáže Zambrano své žáky přimět k tomu, aby byli neustále v pohybu bdělí, vědomí, konstruktivní a konstantně propojeni se svým tělem, okolím i vlastním pohybovým záměrem. Technická a kreativní rovina práce jdou neoddělitelně ruku v ruce. Vzájemně se podporují, vyvíjejí a rostou. Nikoli na úkor jedna druhé, jak jsme toho mnohdy jinde svědky. Pro ukotvení základních pravidel a vytvoření návyku konstantně a plně zaměřené pozornosti na své pohybující se tělo v prostoru využívá v zásadě tří cest:

1/ „Kopírování“. Jde o cvičení, ve kterých mají žáci za úkol co nejpřesněji kopírovat právě viděnou či osobně tvořenou akci před zraky všech. Nemusí se při tom vždy jednat jen o pohyb, může to být slovo, krátký dialog, nápěvek, kresba, výraz obličeje, gesto, cokoli dalšího... Někdy na zadání Zambrano předem upozorní, většinou jsou však studenti vyzváni k opakování akce před ostatními nečekaně a bez přípravy. To je motivuje být v hodině neustále pozorní, soustředění a pohotoví. *Kopírování*, ať už se jedná o sóla, duety, či skupinové improvizace, a to akce své vlastní (studenti co nejpřesněji opakují to, co právě sami udělali), nebo ostatních (studenti kopírují pohyb či celý fyzický projev včetně nevědomé mimiky, postoje, vyzařované emoce, nahodilých gest atd. ostatních studentů) využívá Zambrano ve své pedagogické praxi velice často.

2/ „Hledání opozit“. Nejprve je nutné definovat daný pohyb (gesto, mluvený projev atd.) v jeho „pozitivní“ podobě. Je pohyb malý, velký, vedený, švihový, na místě, v prostoru, na zemi, ve stoje, rychlý, pomalý, hlasitý, tichý atd. Je na každém, nakolik je schopen právě viděnou akci pro sebe pojmenovat, čeho si v ní všimne, co vyhodnotí jako podstatné. Následně se pokusí vytvořit opak. Mentální práce pojmenování viděného a okamžité vytvoření opozitního pohybového záměru do roviny fyzické je cestou k vědomé práci s tělem. Pouze vědomý pohyb může být (a to především z dlouhodobé perspektivy) zdrojem další kreativní práce. Dovednost konstantního provádění vědomého pohybu a bleskového vyhodnocování situace je třeba se učit a rozvíjet. Je zásadním předpokladem k pohybové improvizaci.

3/ „Zpívání“. Pomocí hlasové vibrace, rezonance a uvolnění dechu chce Zambrano pomoci studentům uvolnit k akci také tělo, iniciovat pohyb *směrem ven z těla*, rozeznat celý okolní prostor. Hra s intenzitou hlasu pomáhá rozmanitosti a hře s vnitřním napětím v pohybu, stejně jako charakter hlasu může pomoci nalézt charakter pohybu.

Součástí Zambranovy výukové strategie je také množství již ustálených pokynů, povelů či zvolání, které mají stimulovat studenty k pochopení a vtělení principů jak *Flying Low*, tak *Passing Through*. Delgadová je ve své knize trefně pojmenovává jako „zambranismy“ a jmenuje následující:

One side, the other side. „Jedna strana, druhá strana.“

In to the earth, out of the earth. „Do země, ze země.“

You eat it, digest it, and shit it out. „Sníte to, strávíte to a vyloučíte.“

Penetrate! „Pronikněte!“

Your body is in your hands and between your hands. „Vaše tělo je ve vašich rukou a mezi vašimi rukama.“

Go as fast as you can. „Hýbejte se, jak nejrychleji můžete.“

Command the body! „Rozkažte tělu!“

Gathering, sending. „Shromažďování, posílání.“

Go through your whole body. „Hýbejte se skrze celé své tělo.“

People! Come closer! „Lidi! Pojďte blíže!“²¹

V *Passing Through* není určená posloupnost jednotlivých cvičení. Dostáváme se k jádru neposloupné, nelineární struktury. „V lekci metody *Passing Through*, tedy komponování skupinového instantně improvizovaného pohybového celku určeného divákům, pouze sleduji jasný cíl. Konkrétní návrhy cvičení, kroky, jakými k cíli skupinu vedu, jsou dílem chemie dané skupiny a intuice.“²² Není popsán žádný pevný plán. Vše je živé. Existuje cíl a sada pouhých šesti pravidel popsaných výše.

Principem, který v pravidlech pojmenován není, je „hra“. Touha hrát si. Odvaha experimentovat, dělat chyby, chuť spolupracovat, zažít nepředvídatelné dobrodružství ve skupině s ostatními. Zambrano nás často ve své zpětné vazbě nabádá, abychom obohatili svůj projev o další, pocitově nepřírozené prvky (například metodou hledání opozit). Abychom ale ani nezapomněli nic z toho, co jsme se již naučili. Motivuje studenty a navrhuje cesty, jak formou improvizace vytvářet nové pohybové vzorce a obohacovat pohybový jazyk. V konzervativní výuce tance není tento postup běžný. Interpret se zde

²¹ Alba Delgado. *Volando Bajo* [rukopis anglického překladu], s. 58–59. (Překlad V. Knytllové, autorky studie. Terminologie je samostatným tématem – jak překládat Zambranovu charakteristickou a vžitou terminologii, která obsahuje často i vulgarismy? Terminologie současných tanečních technik obecně se používá většinou v originálním jazyce a předává se ústní formou skrze osobní zkušenost při práci s lektorem.

²² Veronika Knytllová. *Rozhovor s Davidem Zambranem*, 18. 10. 2023.

pod dohledem mistra učitele zbavuje veškerých nežádoucích pohybových projevů a svůj vytříbený pohybový jazyk od nich precizně čistí. Pro Zambrana je jakákoli již získaná pohybová forma výhodou, pokud je v ní stále živost. Pokud z ní nevymizela schopnost pojímat ji tvůrčím způsobem. Využít ji, ale zároveň se od ní v případě potřeby také zcela oprostit. Jakýkoli pohyb, který posune skupinu, je projevem vzájemného napojení a posiluje vazby, je vhodný, možný.

Reflexe pedagogické osobnosti Davida Zambrana očima jeho žáků

Mezi lety 2003 a 2015 jsem se opakovaně účastnila workshopů *Flying Low* a později i *Passing Through* vedených osobně Davidem Zambranem.²³ Více než samotná pohybová technika mě na jeho práci upoutal způsob, jakým pracoval se svými studenty. Jeho pedagogická invence, humor, přímost, jeho plná intenzivní přítomnost v každém okamžiku lekce. Chytré strategie, pomocí kterých posiloval soustředěnost tanečnicků. V neposlední řadě také množství principiálních analogií, které bylo možné aplikovat i v běžném životě mimo taneční zkušebny. Začala jsem registrovat nelineárnost v jeho pojetí taneční pedagogiky a některé principy *Passing Through* implementovat také do své vlastní pedagogické praxe.

Zásadní zkušeností pro mě byla možnost stát se zúčastněným pozorovatelem kreativního procesu projektu *Ceviche*,²⁴ jenž vznikl ve spolupráci Davida Zambrana a taneční skupiny VerTeDance, jejíž jsem byla v té době součástí. S ohledem na vysoký stupeň těhotenství jsem se aktivně účastnila jen dopolední části workshopu pro místní taneční komunitu. Odpolední zkoušky jsem měla možnost pozorovat. Mohla jsem vidět, jak Zambrano postupoval při řešení nejprve jednoduše načrtnuté struktury díla, kterou posléze obohacoval o jednotlivé detaily, asociace, jež interpretky inspirovaly k vytváření sólových i skupinových pohybových *patternů*. Práce probíhala výhradně formou improvizace. Ve druhé půli zkoušení se přidala živá hudba v podobě kapely Zrní, kterou Zambrano do tvůrčího procesu zapojil podle stejného klíče. Výsledkem bylo bezmála hodinové instantně improvizované taneční dílo s improvizovanou živou hudbou. Zapůsobilo na mě, jak přesný, přímý a úsporný byl Zambrano ve zpětné vazbě jak k tanečnicím, tak k muzikantům.

Během doktorského výzkumu jsem pak začala sledovat jeho práci přímo v nedávno otevřeném Tictac Art Centre v belgickém Bruselu.²⁵ Začala jsem si klást mnohé kritické

²³ Mé první osobní setkání s ním proběhlo v rámci workshopu na festivalu Konfrontace v roce 2003, který se konal na HAMU. Tehdy u nás podruhé (poprvé v roce 2001) představil českým tanečnicím svou metodu *Flying Low*. V roce 2005 jsem navštívila jeho workshop *Flying Low* na vídeňském festivalu ImPulzTanz, kde byl každoročním pravidelným hostem. V roce 2007, kdy opět hostoval v Praze (spolupracoval zde krátce s bývalým šéfem Opery ND Jiřím Heřmanem v rámci příprav projektu *Orfeo*), proběhl ve Studiu Alta jeho další workshop, tentokrát zaměřený na improvizaci, v roce 2012 jsem se účastnila workshopu *Passing Through* v pražské Altě (v rámci festivalu HYBAJ HO).

²⁴ *Ceviche* [taneční inscenace]. David Zambrano a VerTeDance. Praha: Studio Alta, premiéra 21. 11. 2015.

²⁵ Tictac Art Centre založil Zambrano v roce 2018 společně se svým uměleckým i životním partnerem Matem

otázky a měla možnost pokládat je jak Davidovi Zambranovi samotnému, tak také jeho studentům. Jednou z respondentek byla Alba Delgadová, profesorka historie společenských věd na univerzitě v Barceloně, autorka dosud jediné tištěné publikace pojednávající o metodách a tvůrčím přístupu Davida Zambrana.²⁶ Zajímaly mne také problematické či diskutabilní momenty jeho přístupu. Delgadová charakterizovala Zambrana v našem rozhovoru vedeném dne 27. 4. 2023 v Bruselu jednoduše jako „skvělého učitele“. Zajímalo mě, co konkrétně tím má na mysli.

„Myslím, že jako učitel nemusí vyhovovat každému, ale právě jeho plná a absolutní přítomnost v hodině od prvního do posledního okamžiku je pro mě zcela výjimečná. Nemyslím tím, že by byl pořád v napětí, nebo musel být rychlý, hlasitý atd. Je to také skvělý posluchač a divák. Je velmi soustředěný a otevřený každému okamžiku, který se naskytne. Na jeho lekce chodí lidé s velmi rozdílným uměleckým zázemím. Skupiny jsou poměrně různorodé. Co je specifické pro jeho přístup k výuce, je jeho nelineárnost. Zejména akademická obec, která si zakládá na kontinuitě a jasné posloupnosti výuky obecně, má problém tento aspekt zpracovat. Působí chaoticky, neuspořádaně a nepřehledně. Setkala jsem se s tím, že mu proto nedůvěřují a odmítají ho jako někoho neprofesionálního, málo odborného. Akademická obec je velmi náročná a kritická, ať už jde o začátečníky, nebo technicky pokročilé jedince, neškoli mistry. Každá z těchto zmíněných skupin pokročilosti má své vlastní tréninky a cvičení, které zohledňují úroveň jejich technické zdatnosti. Cílem je lineární postup po pomyslném žebříčku směrem k mistrovství. Tím se také zvyšuje hodnota výkonu či díla interpreta. V případě Davida tomu tak není. Jeho přístup je spíše cyklický, pohybuje se ve spirálách všemi směry. V jeho výuce se dá tančit od samého začátku, od prvního okamžiku setkání s tancem. Nepotřebuješ nejprve zvládnout techniku. Zároveň však technika není překážkou, naopak je obohacením. Není však podmínkou.“²⁷

Otázky týkající se fenoménu Davida Zambrana jsem položila také absolventovi Konzervatoře Duncan centre, mladému talentovanému tanečníkovi Davidu Králíkovi, který

Voorterem, aby po desetiletích, kdy cestoval za svými studenty po celém světě, měli naopak studenti možnost cestovat za ním a on se zároveň mohl ještě více koncentrovat na svou práci. Tictac má neopakovatelnou atmosféru skutečného uměleckého domova. Zambranova liberální umělecká i životní filozofie se zde otiskuje doslova v každé cihle. Prostor je velice barevný a vyzdobený také množstvím jeho vlastních maleb, kreseb či jiných drobných uměleckých děl, které jsou výsledkem Zambranova a Voorterova estetického uvažování. Kontinuálně zde celoročně probíhá obrovské množství workshopů zaměřených na pohyb, tělo, hlas, divadlo, performativitu. Mají zde prostor jak umělci již etablovaní, tak i ti začínající. Vedle pravidelných i nárazových workshopů zde probíhají také nejrůznější představení ve velmi jednoduchých a komorních podmínkách s neopakovatelným kouzlem blízkosti a neokázalosti. Studentům s nízkými finančními příjmy je příležitostně umožněna účast na workshopech výměnou za jejich dlouhodobější práci pro Tictac, a to od úklidu po obsluhu v kantýně.

²⁶ A. Delgado. *Volando Bajo. Conversaciones con David Zambrano por Alba Delgado*.

²⁷ Veronika Knytllová. *Rozhovor s Albou Delgadovou* [nepublikováno]. Brusel: Tictac Art Centre, 27. 4. 2023.

se přímo hlásí k jeho odkazu. Požádala jsem ho, zda by dokázal popsat alespoň jeden ze zásadních momentů či principů, které změnilly jeho vnímání tance a performativity.²⁸

„David za mnou na workshopu hned první týden přišel a řekl mi, že techniku mám dobrou, ale chybí mi ‚spice‘. Prostě že bych to mohl víc okořenit. To jsem předtím na škole nebyl zvyklý řešit. Myslím tím performativní, interpretační stránku pohybového projevu. Do té doby jsem se setkával spíš s analýzou pohybu jako takového. To, jak celkový projev zapůsobí na diváka, jak skrz sebe sama předávám taky pocit, nějaké sdělení, šlo spíše stranou. Teď mi to naopak přijde úplně zásadní a snažím se k tomu vést i své žáky na hodinách. Aby bylo zřejmé, co při pohybu vlastně cítí, prožívají, ale taky to, jak reagují na ostatní, jak dokážou sledovat dění kolem sebe a napojit se na něj. Zajímá mě, jakou má performer v pohybu energii. Méně důležitá je teď pro mě špičková pohybová technika.“²⁹

Všichni dosavadní respondenti se také shodují v dalším zásadním momentu charakteristickém pro přístup Davida Zambrana, a to uplatňování totožných principů, názorů a postojů projevujících se jak v systému pravidel *Passing Through* a *Flying Low*, tak také v jeho osobním životě. Tento charakteristický prvek bych nazvala „pravdivostí“. Není pravidlem, aby lidé doma i na veřejnosti, v osobním i profesním životě zůstávali titíž. Během práce v tanečním studiu se učíme i o svém osobním fungování mimo tento vytčený prostor. Vše je obousměrně přenositelné a hledání paralel je žádoucí. Zambrano na to během lekcí také přímo upozorňuje. Zeptala jsem se Alby Delgadové, zda existují nějaké výrazné aspekty nebo principy Zambranova uměleckého přístupu, které by mohla přenést do dalších oblastí svého života, profesního či osobního.

„Je jich mnoho. Píšu o tom ve své knize. To je pro mě vlastně to nejzajímavější ze všeho. Jak se to, co se děje v tanečním studiu, dá přenést snad do všech vrstev mého života. Mám-li zmínit něco konkrétního, napadá mě jeho přístup ke vztahům ve skupině. Líbí se mi princip vedení a následování. Podpora skupiny jejími jednotlivými členy, kde je zároveň každý člen viditelný, živý, osobitý. Vzpomínám si, že na začátku mi byla nepříjemná jeho přímá a silná maskulinní energie. Jakási autorita, kterou ve třídě uplatňuje. Někdy to na mě bylo příliš. Po nějaké době jsem si uvědomila, že je to stejný aspekt, se kterým jsem v dětství a dospívání hodně bojovala. Postupně jsem se naučila nevystupovat proti této energii odmítavě. Naučila jsem se ji přijímat způsobem, který byl pro mě přínosný. Osobně spatřuji skutečný fenomén jeho osobnosti v tom, že je schopen motivovat a inspirovat člověka k tomu, aby zостřil své vnímání nejen na tanečním sále nebo na jevišti, ale i mimo něj. Zkušenosti získané na jeho hodinách je možné aplikovat

²⁸ Veronika Knytlová. „David Králík o Inspired by Flying Low: ‚Snažím se být otevřený‘“ [online]. *Taneční aktualita*. 4. 3. 2023 [cit. 11. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.tanečníaktuality.cz/rozhovory/david-kralik-o-inspired-by-flying-low-snazim-se-byt-otevreny>.

²⁹ Veronika Knytlová. „David Králík o Inspired by Flying Low: ‚Snažím se být otevřený‘“ [online].

i v běžném každodenním životě a naopak. Tento přístup umožňuje redefinovat pojmy jako ‚tanec‘ nebo ‚umění‘ a otevírat znova a znova živé cesty k jejich autentickému prožívání.³⁰

Které charakteristické Zambranovy postupy používá ve svých tanečních hodinách, jsem se zeptala Davida Králíka.

„David Zambrano hodně pracuje s principem neustálé bdělosti a přítomnosti, jak fyzické, tak i mentální. Zažil jsem vtipný moment, kdy někoho při improvizaci zastavil a dal mu povel, aby do toho dal všechno, co má za sebou. Prostě: ‚What’s behind you.‘ Dotyčný, popletený jeho neustálým zpřítomňováním, si myslel, že má zkusit dát do pohybu víc zeď a okno, které měl za sebou. David ale myslel jeho životní příběh, jeho zkušenost. David si rád hraje s doslovností i přenesenými významy, a také upozorňuje na souvislosti. V poznámkách mám jeho větu: ‚Your body is in your hands.‘ V češtině to zní fatálně, až kýčovitě. Ale od něj, tak, jak to tehdy podal, to znělo zcela normálně a pravdivě.“³¹

Shrnutí a vytyčení dalšího výzkumu v dané oblasti

Tak jako se v postmoderním tanci mění cíle a způsob práce, mění se logicky také sledované kompetence, které je třeba u žáků – interpretů rozvíjet. Základem skupinové improvizace, jak zde již bylo mnohokrát řečeno, je především všímavost a citlivost. Vůči sobě samému, vůči okolí, vůči každému členovi skupiny a také vůči situaci, ve které se skupina ocitá.

Je třeba se učit způsobu, jak přinášet do společné improvizace nápady. Ne každý nápad skupina unese. Je třeba se učit tomu, jakým způsobem nápady druhých rozeznat a jak je tvůrčím způsobem rozvíjet. Každý nápad je v *Passing Through* reakcí na akci ve skupině, nebo napětí v ní. Je to hra. Společné dobrodružství. Hledání. Vedení a následování v každém okamžiku. Posilování intuice.

„Mým cílem je vždy dosáhnout pocitu sounáležitosti. S *Passing Through* může každý, kdo zná pravidla hry, vést i následovat v každé části kompozice a může mezi nimi³² neustále přepínat. Žádný pohyb nemá převahu. Může pocházet z kterékoli části naší bytosti. Úkolem je vytvořit hravou, spontánní kompozici, kterou diváci budou rádi sledovat. *Passing Through* jsem vyvinul jako reakci na hierarchii v tanečním světě. Chtěl jsem vytvořit prostor, ve kterém se můžete vyjádřit, kde můžete svobodně vystupovat s ostatními, pokud budete respektovat pravidla hry. Vidím to jako sociocentrickou komunitu, kde se všechna rozhodnutí dějí společně.“³³

³⁰ Veronika Knytllová. *Rozhovor s Albou Delgadovou* v TicTac Art Centre [nepublikováno].

³¹ Veronika Knytllová. *Rozhovor s Davidem Králíkem* [nepublikováno].

³² Mezi vedením a následováním (pozn. autorky).

³³ L. Van Langenhove. „David Zambrano on improvisation and the power of different cultures“ [online].

Empirické poznatky strukturované do tohoto textu utvářely můj současný pohled na společný prožitek skupinové improvizace v tanci, na roli choreografa, pedagoga, interpreta i diváka, aktivního účastníka a měkkou prostupnost těchto rolí. V experimentálních projektech „Možnosti spříznění“ a „Kaleidoscope“ aplikuji do praxe dosavadní zkušenosti z pohybové improvizace ovlivněné metodou *Passing Through*, osobností Davida Zambrana a jeho svobodným přístupem k tvorbě. Oba projekty vznikaly jako tázání, zda může existovat forma na pomezí performerské, divácké, choreografické a pedagogické báze, kde by docházelo k přímému zakoušení pocitu ze společné improvizované pohybové *flow*. Hledala jsem tvar, který by mohl zprostředkovat sdílený zážitek vnímání pohybu těla v prostoru i člověku, který se s podobnými principy setkává poprvé. Jedinou podmínkou je chuť začít, otevřít své vnímání, hrát si s důrazem na proces hry a bez ohledu na výsledek s principy, které má každý z nás volně k dispozici. O průběhu a výsledcích experimentu pojednává další studie.

David Zambrano. Zdroj: <https://www.facebook.com/davidzambranoofficial/>.

David Zambrano se svými žáky během lekce Flyig low v Tictac Art Centre.

Zdroj: <https://acostadancecentre.com/product/an-introduction-to-flying-low-and-passing-through/>.

Literatura

- Artaud, Antonin. *Divadlo a jeho dvojenec*. Praha: Herrmann a synové, 1994.
- Barker, Clive. *Devised and Collaborative Theatre*. UK: The Crowood Press, 2002.
- Bernasconi, J. C. Smith. *Aerial Dance*. USA: Human Kinetics, 2008.
- Bogart, Anne – Landau, Tina. *Úhly pohledu*. Praha: Divadelní ústav, 2007.
- Brockett, Oscar Gross. *Dějiny divadla*. Praha: Divadelní ústav a Lidové noviny, 1999.
- Brook, Peter. *Pohyblivý bod*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1996.
- Císař, Jan. *Herectví v alternativních divadelních formách*. Praha: DAMU, 2010.
- Delgado, Alba. *Volando Bajo. Conversaciones con David Zambrano por Alba Delgado*. Bruxelles: Drifosett, 2020.
- Donnellan, Declan. *Herec a jeho cíl*. Praha: Brkola, 2007.
- Eliášová, Bohumíra. *Improvizční postupy v současném tanci*. Praha: NAMU, 2013.
- Fischer-Lichte, Erica. *Estetika performativity*. Mníšek pod Brdy: Na konáři, 2011.
- Fontana, David. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997.
- Franklin, Eric. *Training for peak performance in all dance forms*. USA: Human Kinetics, 2004.
- Hančil, Jan. *Umění dialogu*. Praha: DAMU, 2009.
- Havelka, Jiří. *Zmrazit čerstvé ovoce*. Praha: NAMU, 2012.
- Heddon, Dierdre – Milling, Jane. *Devising performance*. UK: Palgrave Macmillan, 2006.
- Hlavica, Marek. *Performační studia*. Disertační práce. Brno: JAMU, 2008.
- Hořínek, Zdeněk. *Duchovní dimenze divadla*. Praha: Pražská scéna, 2004.
- Hodge, Alison. *Twentieth century artistic training*. UK: Routledge, 2008.
- Hynvar, Jan. *Herec v moderním divadle*. Praha: Akademie múzických umění, Kant, 2012.
- Jouvet, Louis. *Nepřevtělený herec*. Praha: Orbis, 1967.
- Johnstone, Keith. *Impro*. Praha: NAMU, 2014.
- Klíma, Miloslav. *Divadlo a interakce III*. Praha: Pražská scéna, 2008.
- Kašiarová, Lucia. *Práce s představou v taneční pedagogice*. Diplomová práce. Praha: HAMU, 2007.
- Kos, Bohumil. *Gymnastické systémy*. Praha: Universita Karlova, 1990.
- Koubová, Alice. *Myslet z druhého místa*. Praha: NAMU, 2019.
- Kröschlová, Jarmila. *Jevištní pohyb*. Praha: AMU, 2003.
- Kröschlová, Jarmila. *Nauka o pohybu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.
- Kröschlová, Jarmila. *Výrazový tanec*. Praha: IPOS-ARTAMA, 2002.
- Lehmann, Hans-Thies. *Postdramatic Theatre*. UK: Routledge, 2006.
- Mikeš, Vladimír. *Proč hrát*. Praha: Pražská scéna, 2017.
- Nakonečný, Milan. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 2004.
- Navrátilová, Eva. *Tělo, prostor a tanec*. Bakalářská práce. Brno: FF MU, 2007.
- Oddey, Alison. *Devising Theatre*. UK: Routledge, 2006.
- Pörtner, Paul. *Experimentální divadlo*. Praha: Orbis, 1965.
- Riedlbauchová, Veronika. *Vědomé tělo*. Diplomová práce. Praha: DAMU, 2015.
- Stauntonová, Tree. *Body-psychotherapie*. Praha: Maitrea, 2014.
- Šimková, Veronika. *Střed těla*. Diplomová práce. Praha: HAMU, 2007.
- Šrámek, Vratislav. *Dramaturgie zvukové složky v inscenaci loutkového divadla*. Habilitační práce. Praha: DAMU, 2002.

- Tufnellová, Miranda. *Tělo, prostor, představa*. Praha: NAMU, 2020.
- Vyskočil, Ivan. *Dialogické jednání s vnitřním partnerem*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2005.
- Všeobecná encyklopedie Universum*. 6. díl/Mb-Op. Praha: Odeon, 2001.
- Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*. 3. díl/m-r. Praha: Nakladatelský dům OP Diderot, 1997.
- Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*. 4. díl/ř-ž. Praha: Nakladatelský dům OP Diderot, 1998.
- Žantovská, Irena. *Divadlo jako komunikační médium*. Praha: NAMU, 2012.

Články

- Gremlicová, Dorota. „Tanečnickova zpráva a divákovo potěšení. Úvahy o teoretických nástrojích pro interpretaci komunikačních aspektů současného tance“. *Živá hudba*. 2023, roč. 13.
- Knytllová, Veronika. „David Králík o Inspired by Flying Low: „Snažím se být otevřený““ [online]. *Taneční aktuality*. 4. 3. 2023 [cit. 11. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.tanečniaktuality.cz/rozhovory/david-kralik-o-inspired-by-flying-low-snazim-se-byt-otevreny>.
- Rainer, Yvonne. „Trio A: Genealogy, Documentation, Notation“. *Dance Research Journal*. 2009, vol. 41, no. 2, s. 12.
- Raisová, Michaela – Eliášová, Bohumíra. „Okamžitá kompozice jako svébytná umělecká disciplína“. *ArteActa*. 2023, roč. 9., s. 5. Dostupné také online z: <https://arteacta.cz/pdfs/ara/2023/01/01.pdf>.
- Van Langenhove, Lene. „David Zambrano on improvisation and the power of different cultures.“ [online]. *E-tcetera.be*. 9. 1. 2015 [cit. 3. 11. 2023]. Dostupné z: <https://e-tcetera.be/david-zambrano-on-improvisation-and-the-power-of-different-cultures/#>.

Internetové zdroje

- Caverna, Bruno. „Formless Talks with David Zambrano by Bruno Caverna“ [videorozhovor]. *YouTube.com*. 23. 6. 2020 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=4E0thGKcrG4>.
- „Technika“ [online]. *Wikipedie: otevřená encyklopedie*. Poslední aktualizace 10. 5. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Technika>.

Rozhovory

- Knytllová, Veronika. *Online rozhovor s Davidem Zambranem* [nepublikováno]. 25. 4. 2021.
- Knytllová, Veronika. *Online rozhovor s Milanem Herichem* [nepublikováno]. 21. 9. 2022.
- Knytllová, Veronika. *Online rozhovor s Peterem Jaškem* [nepublikováno]. 15. 9. 2022.
- Knytllová, Veronika. *Rozhovor s Albou Delgadovou* [nepublikováno]. Brusel, Tictac Art Centre, 27. 4. 2023.
- Knytllová, Veronika. *Rozhovor s Davidem Zambranem* [nepublikováno]. Brusel, Tictac Art Centre, 29. 4. 2023.
- Knytllová, Veronika. *Rozhovor s Davidem Zambranem* [nepublikováno]. Brusel, Tictac Art Centre, 18. 10. 2023.
- Knytllová, Veronika. *Rozhovor s Milanem Herichem* [nepublikováno]. 9. 2. 2023.

Seznam workshopů

- Herich, Milan. *Workshop Flying Low*. Praha, HAMU, 2023.
- Zambrano, David. *Workshop Flying Low*. Festival ImPulzTanz. Vídeň, 2005.
- Zambrano, David. *Workshop Flying Low*. Festival Konfrontace. Praha, HAMU, 2003.
- Zambrano, David. *Workshop Improvisation on Stage*. Brusel, Tictac Art Centre, 2023.
- Zambrano, David. *Workshop improvizace*. Praha, Studio Alta, 2007.
- Zambrano, David. *Workshop Passing Through*. Festival Hybaj Ho. Praha, Studio Alta, 2012.
- Zambrano, David. *Workshop Passing Through*. Brusel, Tictac Art Centre, 2023.
- Zambrano, David. *Workshop Passing Through*. Výzkum, zkoušky projektu *Ceviche* skupiny VerTeDance a kapely Zrní. Praha, Studio Alta, 2015.

Citovaná představení

Ceviche [taneční inscenace]. David Zambrano a VerTeDance. Praha: Studio Alta, premiéra 21. 11. 2015.

Kaleidoscope [taneční inscenace]. Veronika Knytllová et al. Praha: HAMU, premiéra 18. 9. 2023.

Možnosti spříznění [taneční inscenace]. Veronika Knytllová a studenti KND HAMU. Praha: Kulturní centrum Vzlet, premiéra 20. 9. 2021.

Tato studie vznikla na Akademii múzických umění v Praze v rámci projektu „Mapování vzniku a vývoje techniky pohybu *Flying Low* a improvizací metody *Passing Through* Davida Zambrana“ podpořeného studentskou grantovou soutěží 2023. Finanční podporu poskytla Hudební akademie múzických umění v Praze v roce 2023.

Mgr. Veronika Knytllová je tanečnicí, performerkou, pedagožkou a choreografkou. Taneční vzdělání získala v Tanečním centru Praha – konzervatoři, poté účastí na nejrůznějších tanečních workshopech u nás i v zahraničí a svou zkušeností stálého angažmá v Bratislavském divadle tanca Jána Ďurovčíka. Při studiu architektury na ČVUT a později Pedagogické fakulty UK spoluzaložila úspěšnou VerTeDance Company (2004–2018), s níž vytvořila přes dvě desítky autorských projektů oceňovaných diváky i profesionálními porotami. Je spoluzakladatelkou Mind Move, z. s., jenž realizuje taneční projekty se sociálním přesahem, zaměřené na terapeutickou práci s tělem, relaxační metody a cvičení. V rámci doktorského studia na pražské HAMU zkoumá improvizací metodu Davida Zambrana *Passing Through* a s ní spojené nelineární postupy v taneční pedagogice.

